

De verouderde ruimtelijke structuur van Wallonië

POSITIEF AANWENDEN VAN DE WAALSE TROEVEN VEREIST EEN MENTALITEITSWIJZIGING

C. VANDERMOTTEN

Wallonië is een gedisindustrialiseerde regio. De werkgelegenheid in de fabriekssectoren is aanzienlijk lager dan in Vlaanderen, terwijl de werkloosheid ongeveer het dubbele bedraagt. Ook de financiële sector is ondervertegenwoordigd en de economische vooruitzichten zijn matig, mede omdat Wallonië slechts zestien procent van de nationale investeringen ontvangt. Het gewest heeft wel een aantal troeven, maar om daarvan te profiteren is een mentaliteitsverandering noodzakelijk.

De sluiting van de laatste Waalse koolmijn dateert van meer dan tien jaar terug. De opeenvolgende structurele crises verzwakten de weinig gedifferentieerde zware industrie en tegenwoordig domineren de sectoren van zwakke groei. Alleen de sectoren voeding, chemie en energie vertonen een redelijk gunstige dynamiek,

maar de twee eerstgenoemde sectoren zijn weinig kenmerkend voor Wallonië en nieuwe implantaties gebeuren vaak buiten de oude industriële bekkens. Naast deze economische handicaps ondergaat Wallonië ook de nadelen van haar ruimtelijke structuur. Het landschap is getekend door de oude industrialisatie. In de oude rivier valleien van Henegouwen en Luik zijn de urbane implantaties vaak slecht gestructureerd en de bebouwing is verouderd.

CONCURRENTEN

Door het ontbreken van een historische eenheid wordt Wallonië niet gekenmerkt door een sterk uitgebouwd stedelijk netwerk. De twee omvangrijkste Waalse agglomeraties, Luik en Charleroi, zijn de kopstukken van twee oude industriële gebieden, maar zij zijn eerder concurrerend dan aanvullend.

Luik geniet wel het historisch statuut als oude hoofdstad van het bisdom Luik, met een superieure hiërarchische positie, maar de stad heeft te lijden van de afwezigheid van een administratieve eenheid. De stad is verdeeld in een 'burgerlijk' centrum en een door een arbeidersbevolking gekenmerkte periferie, met alle bijhorende belangenconflicten van dien, en heeft tevens een catastrofale schuldenlast. Daardoor wordt het voeren van een stevige urbane politiek moeilijk, terwijl de stad nog steeds de wonden likt van een jarenlang vernietigend functionalistisch urbanisme.

Aan de andere kant is Charleroi een stad die in de negentiende eeuw als een paddestoel uit de grond rees. De administratieve eenheid tussen de stad en haar periferie werd gerealiseerd ten tijde van de gemeentefusies van 1977, maar de provinciale administratie zetelt in Mons, de historische hoofdstad van het vroegere graafschap Henegouwen. Charleroi kan ook niet bogen op een lange geschiedenis.

HOOFDSTAD

De onderlinge concurrentie tussen Charleroi en Luik, alsook de excentrische positie van laatstgenoemde ten opzichte van het Waalse territorium, verklaren de keuze van Namen als administratieve hoofdstad van het nieuwe Waalse Gewest. Namen is voordelig gesitueerd op de kruising van de twee belangrijkste Waalse verkeersassen: de as van Sambre en Meuse en de as die Brussel met Luxemburg verbindt. Maar deze keuze versterkt nog eens de potentiële gevaren voor een verdere verbrokkeling van de reeds zwakke Waalse urbane structuur. Tegelijkertijd worden de banden tussen Wallonië en Brussel, de enige stedelijke pool van internationaal niveau, zwakker.

De Waalse economie wordt gedomineerd door sectoren van zwakke groei.
Foto: Martijn Gallenkamp.

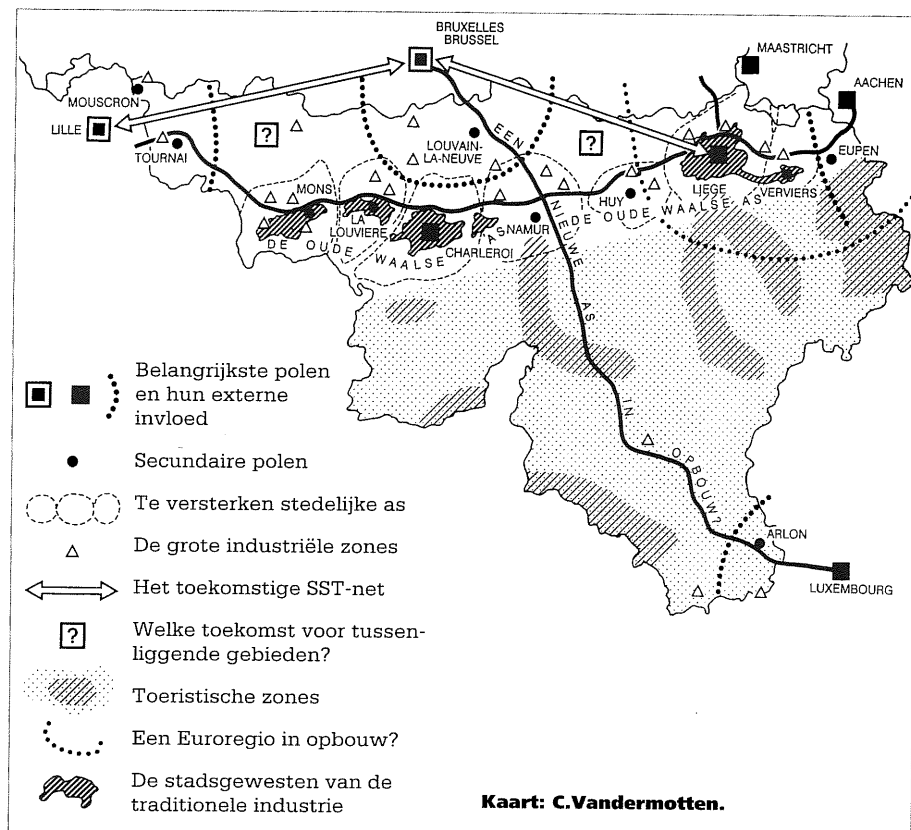
Dit houdt vooral verband met de economische geschiedenis van Wallonië. Tot het begin van deze eeuw werd de industriële welvaart van de regio gestuurd vanuit Brussel. Heden ten dage heeft het traditioneel nationaal kapitaal zich geheroriënteerd, maar de Waalse crisis sinds het einde van de jaren vijftig heeft bij een deel van de publieke opinie en bij bepaalde Waalse politieke verantwoordelijken een zeker anti-Brussels gevoel doen ontstaan.

De stadsvlucht van de Franstalige Brusselse bevolking naar de periferie zorgde voor een sterk doorgedreven urbanisatie van Waals-Brabant. Vandaag de dag vervult deze peri-urbane zone een functie in de pendel naar Brussel. Daarnaast verwerft ze een eigen structuur, in het bijzonder rond de universitaire site van Louvain-la-Neuve en door de delokalisatie van kantoren en high tech-ondernemingen, naar een groene omgeving. Dit welvarend stuk van Wallonië deelt meer mee in de winst van de dynamiek van de grote Europese centrale metropolitane zones, dan dat ze de problemen, zoals die ervaren worden door de dichtstbevolkte delen van Wallonië in hun herontwikkeling, moet ondergaan.

De ruimtelijke ordening heeft tot op heden niet gezorgd voor een fundamentele oplossing voor de structuurproblemen van Wallonië. De nationale wet op de ruimtelijke ordening dateert pas uit 1962 en het effectief in praktijk brengen van de sectorplannen begon pas een in de jaren zeventig. Deze sectorplannen geven de potentiële grondbestemmingen voor heel België aan. Ze werden vergezocht zonder een begeleidende grondpolitiek en in de geest van een ruimteverslindende ontwikkeling die toen de overhand had. Bouw- en industriezones werden aangeboden op een niveau dat de werkelijke noden ver oversteeg. Dit resulteerde in een versnelde verminking van de landelijke gebieden. De rol die de gemeentelijke overheden en de intercommunale ontwikkelingsmaatschappijen hierbij hebben gespeeld mag niet worden vergeten.

TROEVEN

De onderlinge concurrentie binnen de Waalse regio had tot gevolg dat het aan een globale visie op de toekomst van Wallonië-als-één-geheel in een post-industriële maatschappij ontbreekt. Nochtans is Wallonië niet zonder troeven. De industrie bevat ook beloftevolle, hoogkwalificeerde sectoren, zoals de farmaceutische industrie, de bouw van medische apparatuur en de aeronautica. Het universitaire potentieel van Louvain-

la-Neuve, Luik, Mons en Namen is belangrijk, maar de neerslag van het onderzoek op de industrie en de tertiaire sector is onvoldoende.

De belangrijkste troef is echter dat Wallonië, tussen de hoogste bevolkingsdichtheden van West-Europa, beschikt over een lage bevolkingsdichtheid en het afwisselende en bosrijke landschap van Hoog-België. Brussel, de 'poort' van Wallonië, heeft van zijn kant een storende overmaat aan kantoren en beweegt hemel en aarde om haar bevolking vast te houden. Synergiën zijn dus mogelijk, zeker tussen Brussel en Waals-Brabant, als dat tenminste meer wil zijn dan louter de slaapzaal van de hoofdstad.

Wallonië stelt momenteel een regionaal ruimtelijk-ordeningsplan in werking. Indien dit plan wil bijdragen tot de hernieuwing van Wallonië, dan zal het het hoofd moeten bieden aan een hele reeks uitdagingen, die in schril contrast staan met de traditionele praktijken. Allereerst moeten de bescherming van het leefmilieu en de herwaardering van de steden en hun patrimonium, gekoppeld aan een strikte beheersing van de bebouwde ruimte, nieuwe factoren van ontwikkeling vormen. Tot op heden werd, zeker vergeleken Nederland, verspillend met de ruimte omgesprongen. Ten tweede moeten verschillende en specifieke doelen voor de verschillende regio's binnen Wallonië worden vooropgesteld, in plaats van het voortzetten van een kostbare concurren-

tie voor de homogenisatie van de ruimte. Bovendien moet Wallonië zich ten volle bewust worden dat de ontwikkeling dient te gebeuren in symbiose met polen buiten het eigen grondgebied. De regio's rond Mouscron en Tournai zullen zich meer en meer integreren in een door Lille (Frankrijk) gedomineerde grensoverschrijdende relatie. Het zuiden van de provincie Luxemburg, dat zijn staalindustrie verloor, wordt een pendelzone voor de staat Luxemburg. Luik zoekt, in het kader van een Euroregio, naar samenwerkingsmogelijkheden met Hasselt-Genk, Maastricht en Aken, en de ontwikkeling van Waals-Brabant is gekoppeld aan die van de Brusselse metropool en de versteviging van diens internationale rol.

Voor het positief aanwenden van de Waalse troeven is een mentaliteitswijziging noodzakelijk. Een visie waarin enkel plaats is voor redding van de industrie en een te exclusieve nadruk op auto- en vaarwegeninfrastructuur kan geen oplossing bieden. Voor Wallonië ligt het vaak moeilijk het polycentrisch karakter en de gedeeltelijke afhankelijkheid van externe polen te aanvaarden. Net nu veel van de Waalse politieke verantwoordelijken Wallonië bevestigd willen zien als een regio-natie, moet die complexe uitdaging worden opgenomen.

De heer C. Vandermotten is verbonden aan het Laboratoire de Géographie Humaine van de Université Libre de Bruxelles.